

Az orsz. Magyar Gazdasági Egyesület felterjesztése a gazdasági és erdőszeti tanintézetek ügyében.

Nagyméltóságu királyi Helytartó Tanács! Hazafiúi örömmel vette Egyesületünk a Nagyméltóságu kir. Helytartó Tanácsnak m. é. augusztus hó 20-kán 31,611 sz. a. kelt s a gazdasági és erdőszeti iskolák állítására vonatkozó leiratát, melyben ki van emelve, hogy Ő cs. kir. apostoli Felsége még az 1857-ik évi május 9-kén kelt legmagasabb elhatározásával megszüntetvén a budai vár fölépítéséhez elrendelt pótlékok beszédését, ezeknek egy nagy részét, t. i. 240,000 forintot a mezei és erdőszeti gazdaság emelésére, nevezetesen e szakbeli tanodákra, alapítványokra, ösztöndíjakra, és a budai mintaszőlőkertre legkegyelmesebben engedélyezni méltóztatott.

E leiratról s a teljes tisztelettel visszazárt csatolványból értesült egyszersmind Egyesületünk, miszerint Albrecht főherczeg ő fensége, mint Magyarország akkori kormányzója, még ezen legkegyelmesebb elhatározás leérkezése előtt, azon eszmétől vezéreltetve, hogy Magyarország anyagi jólétének emelését és felvirágoztatását a föld- és erdőmivelésben behozandó javítások által lehetne legsikeresebben előmozdítani — tárgyalásokat indított meg az iránt, valjon és hol volna czél szerű, gazdasági és erdőszeti iskolákat állítani, s melyek volnának azon módok, melyek által ezen intézeteknek az országra való jótékony hatása várható lenne?

Ezen tárgyalások nyomán a javaslatok végeredményét abban látja Egyesületünk központusolni, hogy ámbár — tekintve az ország külön vidékein tényleg létező s egymástól különböző gazdasági viszonyokat — legalább öt gazdasági tanintézetnek felállítása volna szükséges, miután azonban az ezek felállításához kellő pénzerő nem léteznék, mindenek előtt csak két ily iskola volna létesítendő.

Ezen tárgyalások a közbejött politikai viszonyoknál fogva megszakadtak; de most, egy udv. rendelettel ismételve kijelentelvén, mi-

szerint az ország mezei gazdaságának emelése és gyarapítására, két új gazdasági szakiskolának az 1858-ik évi legfelsőbb határozványokkal elrendelt felállítása által, Ő Felsége legmagasb szándékának mielőbbi valószínűsítése eszközendő, — a Nagyméltóságu magyar kir. Helytartó Tanács a gazdasági és erdőszeti tanintézetek, valamint az erdőszeti tudományoknak a Selmeczi bánya-akademián magyarul leendő előadása tárgyában újabb tanácskozást szándékozik tartani; felhívja ennél fogva Egyesületünket, hogy a gazdasági és erdőszeti tanintézetek ügyét alaposan és körülményesen tárgyaltatván, véleményes jelentését terjeszse fel az iránt:

a) melyek volnának a tervezett s illetőleg engedélyezett gazdasági iskolák felállítására a legalkalmasabb helyek, tekintettel az e részben már történt tárgyalások eredményére, s az illető városok által e fontos czélból felajánlott segélyekre?

b) Melyik állomáson volna a gazdasági iskolával az erdőszeti iskola összeköthető?

c) Mi módon lennének ezen iskolák fölszerelendők, mely tantervvel ellátandók.

d) Mily költségekkel lehetne ezen iskolákat fölállítani s fenntartani, különösen pedig mily fizetésekkel volnának a tanítók ellátandók?

Egyesületünk áthatva az ügy fontosságától, annak minél behatóbb megvitatására egy külön szakférfiakból álló bizottmányt nevezett ki, melynek s igazgató választmányunknak komoly tanácskozása folytán, Egyesületünk véleményét a gazdasági és erdőszeti tanintézetekre nézve a következőkben van szerencsénk hazafiui mély tisztelettel előterjeszteni;

Egyesületünk is azon erős meggyőződésben van, hogy mindek felett és kiválólag a tudományosan alapos gazdasági szakismerteknek általános terjesztése azon eszköz, mely nem csak mezei gazdaságunk helyes kifejlésének, de még a többi államgazdászati intézményeinknek is egyedül biztosíthatna szilárd alapot.

Más részről azonban egyesületünk szintugy meg van győződve arról is, miként ha azt akarjuk, hogy felállítandó tanintézeteink az ő nagy feladatuknak lehetőleg megfelelhessenek, minden törekvésünknek

oda kell irányozva lenni, hogy gazdasági tanintézeteink a mi sajátos körülményeinkhez és szükségseinkhez, szóval gazdasági viszonyainkhoz alkalmazva, főleg gyakorlati irányuak legyenek.

S minthogy hazánk külön részeiben oly egymástól eltérők, sőt ellenkezők a gazdasági viszonyok, önkényt következik, hogy ha a tanintézetek állomásaira és számára nézve a létező viszonyokhoz képest jól és biztosan akarunk eljárni, azt nem tehetjük másképp, mint hogy az országnak gazdaságilag homogén minőségű vidékeit lehetőleg csoportosítsuk, e szerint tervezzük a tanintézetek számát s az azoknak megfelelő helyiségeket.

Nem bocsátkozunk annyira, hogy mit tartanánk a gazdasági oktatást illetőleg egészben kívánatosnak a hazára nézve, hanem szorítkozunk egyedül a legégetőbb szükség mérvére. S e tekintetben úgy hisszük, hogy ha az ország vidékeit aként csoportosítjuk, hogy például:

a Dunántuli rész — *mint első;*

az Éjszaknyugoti Kárpátok láncolata körülbelül a Hernád-völgyig — *mint második;*

a Duna-Tisza-köz — *mint harmadik;*

a Tiszántuli alföldség, körülbelül a Marosig — *mint negyedik,*
s végre

a Bánság és Temes vidéke — *mint ötödik* gazdasági terület állapítatnék meg, s mindegyik területen egy gazdasági, s specialis körülmények szerint erdőszeti tanintézet hozatnék létre: meg volna közelítve a cél, s találkozoznánk egyszersmind a felállítandó intézetek azon számával is, mely a Nagyméltóságú magyar királyi Helytartó Tanács leiratában, már Albrecht főherczeg ő Fensége kormányzósága alatt, a kormány részéről is mint szükségesnek elismert mennyiség felmértetik.

Ezen általános szempontból kiindulva fogjuk fel a gazdasági és erdőszeti tanintézetek ügyét, s felelünk különösen az Ő Fensége által a föld- és erdőmivelés javítására és felvirágoztatására kegyesen szánt pénzerőnek legcélszerűbb felhasználása tekintetében kitűzött kérdésekre, s először is az a) és b) alatti pontokra, vagyis, hogy melyek volnának a tervezett s illetőleg engedélyezett gazdasági iskolák felállítására a legalkalmasabb helyek, tekintettel az e részben már történt tárgyalások eredményére, s az illető városok által e fontos célból felajánlott segélyekre, s hogy melyik állomáson volna a gazdasági iskolával az erdőszeti iskola összeköthető?

A fennebb érintett 5 gazdasági területen, jelen körülményeink s pénzügyi állapotaink között, valamint az illető városok által tett előleges ajánlatoknál fogva, a már tervezett és engedélyezett két gazdasági tanintézet felállítására legalkalmasabb helynek tartjuk a Tiszán túl, Debreczent, és a Dunán túl különösen Keszthelyt, a hol már jeles gazdasági intézett létezett egykor, melynek épületei s egyéb segéd-eszközei legnagyobb részben most is megvannak, s annál fogva remélhető, hogy ha megkísértlénék Ő Felsége legmagasb szándékának valószínűsítése, e helyen szintén tetemes könnyítésekre találna. Ha azonban — bármi oknál fogva — nem sikerülne Keszthelyen a gazdasági intézet újból felélesztése, akkor a Dunántuli részen tervezett gazdasági intézet helyül csakugyan legalkalmasabbnak véljük Székes-Fehérvárt, még pedig úgy, hogy mind Debreczenben, mind Székes-Fehérvárott földmíves iskolával, s különösen Debreczenben erdőszeti iskolával is kapcsolatban állíttatnék tanintézet.

Egy erdőszeti és földmíves iskolával összekötött gazdasági tanintézetnek felállítására Debreczenben, következő indokaink vannak:

1) Mivel a Tiszafolyó felső vidékétől le a Marosig elterülő nagy síkságon, melyet az újabb időben a Tisza, Berettyó és Körös folyók árterületeinek kiszáritásai csak neveltek, mind az okszerű s belterjes gazdálkodás iránti kedv felébresztése, mind e vidék légköre szárazságát mérséklő erdőültetések megkezdése és gyarapítása, halaszthatlan szükséggé kezd válni.

2) Mivel a Tiszántuli vidéken Debreczen városát tartjuk olyan helynek, melynek mint e vidék központjának, mind kereskedelmi forgalma, mind természeti helyzete és gazdasága, mind szellemi előrehaladottsága áll már jelenleg is azon fokon, melynél fogva az egész vidékre jótekhony befolyást gyakorolni, és a gazdasági téren is vezérszerepet vinni képes.

3) Mivel Debreczen városa területén, ahol annyi erdőség van, igen czélszerűen lehet egy erdőszeti iskolát a gazdasági intézettel kapcsolatba hozni.

4) Mivel Debreczen városa közönsége a legközelebb multban, egy gazdasági intézetnek, területén való felállítása iránt nem csak rokonszenve és jóakarata tanujeleit adta, hanem az intézet felállíthatására az akkori Helytartóságnak annyi anyagi áldozattételre adott ígéretet is, hogy ez által a gazdasági és erdőszeti intézet felállítását tetemesen megkönnyebbitette.

Ilyen nemes ajánlata Debreczen városának:

a) Hogy az intézet számára a *Nagyerdő* mellett fekvő közlegelőből ingyen ad $533\frac{1}{4}$ (400cat. h.) 1200 □ öllel számított hold földet. Ezen tért (mint a Nagyméltóságu m. kir. Helytartó Tanács levéltárában Debreczen városa által kiadott térképen látható) egy csatorna metszi át, mely által e tér egy része öntözhető rétté alakítható; ezen tér egyik része pedig a Debreczeni szőlőskertekre dőlven, rajta szőlő is ültethető.

b) Felajánlja a város az intézettel kapcsolatban felállítandó erdészeti iskola gyakorlati téréül, ugyancsak az intézet számára kijelelendő gazdasági tér mellet fekvő, 1000 holdnál nagyobb területű erdejét.

c) Az intézeti s gazdasági épületek felállításához ingyen ad épületi fákat, a téglát és cserepet pedig a kiállítási gyári ár megtérítése mellet ajánlja.

d) Ajánlja továbbá, hogy a város közepén épített egy új épületet, melyben a szükséges tantermeket fel is szerelvén, azt az intézet rendelkezése alá lakbér nélkül bocsájtsa.

És mind ezen ajánlatai fejében az intézettől nem kíván a város egyéb viszont szolgáltatot, mint azt, hogy az intézetben a város által kijelelendő három tanuló ingyen tanulhasson.

Debreczen városának a haza oltárára tett ezen nemes ajánlata elfogadását a nm. kir. Helytartó Tanácsnak azon alázatos véleményünk kíséretében ajánljuk, hogy ezen ajánlatok pirtokba vételére kiküldendő megbízottjai által méltóztassék oda hatni, hogy a város által már nemesen felajánlott 533 hold gazdálkodási tért — talán az intézet által teljesítendő méltányos haszonbéri föltételek mellet — terjesztené ki 1000 holdra, azon oknál fogva, mivel ezen esetben az intézet mintahaszongazdasága sokkal kedvezőbb arányba jönne az intézet fentartási költségeivel.

Az ígért 533 hold területnek 1000 holdra való kiterjesztését annál alaposabban reméljük, mivel a város közepén építtetni ígért tanintézeti épület helye, általános szervezetünk VI. száma alatt kifejtett nevelési és tanítási alapelveinknél fogva, a gazdaság közepére tételezve át, s alábbi kimutatásunk szerint az országos pénzalapból építtetve fel, a nemes város az építésre tett ígéretét eme kérésünk teljesítésével helyettesíthetné.

A Dunántuli gazdasági intézet s a vele kapcsolatba hozandó földműves iskola felállítása mellet a Dunántul nagy mérvben fejlődésnek indult s előrehaladó gazdasági állapotok szólnak. Mi ugyanis e részben úgy vagyunk meggyőződve, hogy ezen megindult törekvéseket az ország ezen részén állítandó tanintézet és példánygazdasággal lehetne

minél hamarább a tőkély magasabb fokára eljuttatni. Azt is hisszük, hogy a hol annyi fejlődésnek indult gazdaság van, mint túl a Dunán, ott kiolthatlan vágy él a nagy gazdaközönségben is oly hely után, melyen a gazdálkodás authenticus mértékét látván, saját gazdaságát hozzá mérhesse; melyen egyszersmind a gazdálkodás tudománya forrását fellelhesse. Nem kisebb fontosságú kérdés az ilyen vidékre nézve továbbá az is, hogy kebelében minél hamarább örvendhessen egy olyan intézetnek, melynek alaposan képzett és gyakorolt növendékeiből, becsület és ügyes cselédekre tehessen szert. — Mind ezek oly szempontok, melyek a Dunántúli gazdasági intézet, s a vele kapcsolatba hozandó földmives iskola hováhamarábbi felállítását erősen sürgetik.

A harmadik vagy C alatti kérdést illetőleg, hogy t. i. *mi módon lennének az iskolák felszerelendők, s mily tantervvel* ellátandók, — az ország bármely vidékén állítandó gazdasági s erdőszereti iskolákra nézve következő általános szervezetet vélünk megállapíthatónak.

A gazdasági intézetek, erdőszereti és földmívelési iskolák általános szervezete.

I. Az intézetek célja.

1) A gazdasági s erdőszereti intézetek célja: a gazdasági és erdőszereti pályára készülő ifjakat jövő hivatásukra alaposan előkészíteni, s helyes irányu nevelés és tanítás által kiképezni. Azonban hogy ezen intézetek rendeltetésüknek kellően megfelelhessenek, megkívánatik, hogy tanításaik állandóul a gyakorlatra támaszkodjanak s e mellett tudományos elvekre alapított és a fejlődő tudományok színvonalán tartandó elméleti oktatást nyújtsanak.

2) Ezen célok elérésére a gazdasági intézeteknek gazdálkodási, az erdőszereti iskoláknak erdőtérrel kell birni, mindkettőnek pedig, a hol a körülmények engedik, egymással kapcsolatba kell hozatni, hogy az egymással szoros összeköttetésben álló két intézet növendékei a gazdálkodással s erdőszerettel közös gyakorlatokat és tudományokat együtt, a szaktudományokat pedig önállóan külön tanulják; úgy mindazáltal, hogy a gazdának készülő ifju az erdőszeret, az erdőszeret ellenben a gazdaságtan általános alapelvei ismeretébe is beavatassék. — Ehhez mellőzhetlenül szükséges, hogy a gazdasági intézeteknek gazdálkodási körül 500—1000 hold föld, az erdőszeret gyakorlására pedig 400—1000 hold erdő álljon rendelkezésükre.

II. Az intézetek alkatrészei.

1) A gazdasági intézeteknek a nemzet minden rétegére kellvén hatni, önkényt következik, hogy másnemű képzésben kell a nagyobb birtokokat kezelni szándékozó egyéneket, és ismét másban a kisebb telkeken gazdálkodni kívánókat részesíteni. Amazok számára állítandók *gazdasági intézetek és erdőszeti iskolák*, ezek számára *földmives iskolák*.

2) A gazdasági intézetekben tanítandók a nagyobb birtokok kezelésére megkívántató gyakorlatok, s a gazdálkodástan, minden hozzá tartozó alap- és segéd-tudományokkal. Az erdőszeti iskolában taníttassanak a szükséges gyakorlatokkal együtt az erdőszettan és annak segéd-tudományai, és pedig oly módon, hogy az itt képezett egyén képes legyen nem csak a meglevő erdők gyarapítására és kezelésére, hanem arra is, hogy hazánk fáttalan vidékein erdőt tudjon nevelni. — A földmives iskolákban, melyek mindenkor a gazdasági intézettel egy téren állíttatnak fel, gyakoroltassanak a növénydékek a gazdálkodás mestersége fogásaiban, még pedig úgy, hogy ezek mindenkor a gazdasági intézet munkásai legyenek; mellesleg azonban nyerjenek annyi elméleti oktatást, a mennyi elégséges arra, hogy működésükben öntudatra jussanak.

3) A már így megosztott gazdasági intézetekből kikerült növénydékek nagy mértékben hathatnak ugyan népünk gazdasági műveltsége fejlesztésére, de mi úgy vagyunk meggyőződve, hogy a gazdálkodási józan elvek még nagyobb terjedelemre számíthatnak, ha a gazdasági intézetek úgy lesznek elrendezve, hogy azokban a népiskolai tanítók jelöltek, s a már hivatalos állásban levő népiskolai tanítók is legalább 2—3 havi oktatást nyerhessenek. Ugyanazért óhajtandó másrésről, hogy az illető iskolai kormányok a hatóságaik alá eső népiskolai tanítóknak, a gazdasági intézet látogatását s azokban való kiképztetését kötelességökké tegyék.

Igy remélhető, hogy ha gazdaságilag is kiképzett népiskolai tanítóink lesznek, a tanítók számára már eddig is sok helyen kihasított telkeket rövid időn példánygazdaságokká fogják alakítani s a vezetőkre bízott nép gyermekeit a gazdálkodás helyes fogásaira meg fogják tanítani.

III. A növénydékeknek az intézetekbe való felvétele és képztetése.

1) A gazdasági intézetekbe, valamint az erdőszeti iskolákba felvétetik minden olyan egyén, ki a gymnastiumi vagy a fel-reálisiskolai ta-

nulmányokat sikerrel végezte el, és erről hiteles iskolai bizonyítványt tud előmutatni, s egyszersmind életkorának 17-ik évét betöltötte. Ha azonban olyan növendékek kívánnák magokat felvétetni, kiknek iskolai bizonyítványaikból a tanulmányokban tett kétes előmenetelök tűnnek ki vagy olyanok, kik magánoktatásban részesülvén, rendes bizonyítvánnyal nem bírnak, az ilyenek az intézet tanárai által felvételi vizsgálat alá vettessenek.

2) A földmives iskolába lépni kívánó növendéktől megkívántatik, hogy az elemi iskolákat bevégezte, vagy legalább az írás, olvasás és számolásban jártas, és hogy 17-ik évét betöltötte, s e mellet erkölcsi jó magaviseletéről hitetes bizonyítványa legyen.

3) A földmives iskolába beléphet továbbá minden olyan tanító-jelölt, ki praeparandiai pályája bevégeztéről jó bizonyítványt tud előmutatni s a rendes hivatalban levő tanító, illető előljáróságától hoz bizonyítványt.

4) A gazdasági és erdőszeti intézetben a pályafolyam három évre terjed. Ezen idő alatt köteles minden tanuló a meghatározott rendben és időben a gazdasági s erdőszeti gyakorlat minden fogásait, kézi munka teljesítése által s így egyenesen tapasztalásból tanulni meg, egyszersmind ezen idő alatt az alább kimutatott időben nyeri az elméleti tudományos oktatást is.

Mindenik év két félévre osztatik fel, s a félévek végén vizsgálatok és az elméleti tanulásra nézve négy heti szünet tartandó. Mint-hogy azonban a gazdálkodás folyása az év egy részében sem szakasztható meg, s minthogy annak, ki a gazdálkodás gyakorlatát tökéletesen akarja felfogni és tudni, a gazdálkodásban folyvást részt kell venni: a tanulók a szünidőre csak felváltva, egyik esztendőben tavasszal, másokban ősszel távozhatnak el az intézetből.

A tanév kezdődjék october elején.

A pályavégzett gazdasági s erdőszeti növendék az elméleti oktatásból kiállott utolsó vizsga mellet köteles a gyakorlatnak minden ágából mutatóványokat tenni, ezenkívül egy feladott gazdaság vagy erdő helyes elrendezését kidolgozni.

Ezek nyomán nyer aztán az intézet tanárai s az igazgató bizottság elnöke aláírásával jegyzett oklevelet.

5) A gazdasági és erdőszet tanuló évenként 40 ft. tandíjt fizet. Azonban minden tíz fizető tanuló közül egy olyan egyén, ki szegénységét hitelesen be tudja bizonyítani, a tandíj alól mentessék fel.

6) A földmives iskolai növendékek tanpályafolyama két évre terjed, azon oknál fogva, mivel ezek a gazdaság vezetése körül főleg kézi munkával foglalkozván, az elméleti oktatásokban pedig csak mellékesen vevén részt, e kiszabott két év alatt feladatukhoz képest magokat kellően kiképezhetik.

A földmives iskolai pályafolyamul kitűzött két évet nem látszik szükségesnek két félévre felosztani, mivel ezen iskola növendékei a tavaszi és nyári hónapokat legnagyobb részben mezei munkával töltvén, az év ezen szakáiban naponként legfeljebb egy órai oktatást nyerhetnek s ezt is főleg azért, hogy a tanulás folyamában legyenek; az elméleti oktatás súlyának a téli félévre kell esni; ezen okok és körülményeknél fogva egy évben elég egyszer egy vizsgálatot, ezt is február végén vagy martius elején tartani.

A tanév kezdete s az intézetbe lépés ideje ezen intézetben is october eleje.

Az intézetből kilépés alkalmával tartozik a földmives iskolai minden növendék a gazdasági gyakorlatból, elméleti ismeretével magyarázva a tanári kar és az igazgatóság előtt vizsgálatot állani ki. Ezen vizsgálat után nyer érdem szerint elbocsátó bizonyítványt.

A földmives iskola növendékei a tandíj alól egészen mentek.

7) A tanítójelöltek s a hivatalos állással bíró tanítók számára az igazgatóság által kijelölendő rövidebb idejű tanfolyam nyittatik.

A tanító-jelöltek és a tanítók csak saját kívánatukra s csupán a tanári kar által vétetnek vizsgálat alá s csak ezen esetben nyernek bizonyítványt.

Tandíjt a tanítók sem fizetnek.

IV. Tantárgyak.

Mind a gazdasági intézetben, mind erdőszeti iskolában a gyakorlati képzésnek az elméleti oktatással szorosan karöltve kellvén járni, sőt ezeknek egymást tökéletesen át kellvén hatni, a tantárgyakat: kézi munkai gyakorlatokra s elméleti tantárgyakra osztjuk.

A. A gazdasági intézet tantárgyai.

1) A gyakorlati foglalkozás tárgyai:

1. A szántás-vetés és rétmivelés.
2. Kertészet, szőlő- és erdőmivelés.

3. Az állattenyésztés körüli foglalkozások, istállózás, takarmányozás, trágyatermelés stb.
4. Selyem- és méhtenyésztés.
5. Gazdasági gépek és műszerek kezelése.
6. Gazdasági számvitel gyakorlata.

2) Elméleti tantárgyak.

a) Alap- és segéd-tudományok.

1. Mennyiségtan: számtan, algebra, mértan.
2. Természettan: (phisica).
3. Általános és földmívelési vegytan.
4. Állat és növény-élettan, földtan (geologia).
5. Mértani rajztan, tekintettel a tér-, épület- és géprajzolásra.

b) Szaktudományok.

1. Föld- és rétmívelés.
2. Növénytermesztés.
3. Állattenyésztés.
4. Kertészet, szőlő- és erdőmívelés elmélete.
5. Gazdasági iparüzletek, selyemtermelés, szesz-cukor és olajgyártás.
6. Gazdasági gépészet s építészet.
7. Gazdasági üzlettan.
8. Gazdasági számvitel.

B. Az erdésziskola tantárgyai.

1) Gyakorlati foglalkozás tárgyai:

1. Erdőhasználat: favágás, vizen és tengelyen való szállítás, az épületi és szerszámfa feldolgozása, a favágók foglalkoztatása, az azokra való felügyelet; makk, gubacs, cserkéreg használata stb.

2. Erdőmívelés: vetés, ültetés s a vágások kijelölése.

2. Erdőszeti növény- és állattanból: a fák, valamint a hasznos és káros rovarok ismerete; az egyes fa-fajok, erdei cserjék levelei, rügyei, fái s virágai gyűjtése.

4. Erdőrendezés: az osztályok stb. elkülönítése, felmérése, becslése stb. az évi termés kiszámítása, az üzletterv megálapítása.

5. Az erdészeti irány és számvitelben való gyakorlatok.

5. Mezei gazdasági gyakorlatok.

5) Elméleti tantárgyak.

a) Alap- és segéd-tudományok.

Ugyanazok, a melyek gazdasági intézetben, annyira hogy azokat a gazd. növendékekkel együtt tanulják; azonban a növény- és állattanban a tanárnak figyelemmel kell lenni az erdőszeti növény- és állattanra; különösen előadandó nekik a vízi- és utépítéstan.

b) Szaktudományok.

1. Erdőmiveléstan elmélete.
2. Erdővédtan.
3. Erdőhasználatlan.
4. Erdei iparüzletlan.
5. Erdőrendezéstan; ide tartozik: az egyesfák és az egész erdő becslése, az erdőtermés kiszámítása, az üzlettervek megálapítása.
6. Erdő-érték kiszámítása.
7. Erdőszeti háztartás.
8. Erdőszeti törvények és államgazdaszat.
9. Vadászzattan.

C. A földmives iskola tantárgyai.

1) Gyakorlati foglalkozásaik.

A gazdaságban előforduló minden munkát, épen úgy, mint a gazdasági cselédek vagy napszámosok teljesíteni köteleztetvén, részt kell venniök a gazdaság, kertészet, szőlőmivelés stb. körül előforduló minden munkákban.

2) Elméleti tantárgyak:

1. Számvetés és népszerű földméréstan gyakorlattal is.
2. Természettan (physica).
3. Fogalmazási gyakorlatok.
4. Gazdasági növény-, állat- és földismeret.
5. Népszerű gazdaságtan; növénytermesztés, állattenyésztés.
6. Haszonkertészet, erdeifa- és szőlőmivelés.
7. Selyem- és méhtenyésztés.
8. Népszerű gazdasági géptan.

9. Kis gazdaságok rendezése.
10. Gazdasági egyszerű számvitel.

V. A tantárgyak fél-év és óra szerinti felosztása.

A tantárgyak fél-év és óra szerinti felosztásával épen nem szándékunk a gazd. tanintézetek tanárai elébe olyan zsinór mértéket szabni, melytől semmi szín alatt eltérni nem lehet, jól tudván, hogy a tantárgyak óra szerint felosztására a helyi körülmények igen gyakran nagy befolyással vannak: hanem egyszerűen számokkal akarjuk tervünk kivihetőségét e tekintetben is bebizonyítani.

A tantárgyak fél-év s óra szerinti felosztásában elvül állittatik: hogy a tanuló naponként és hetenként sok órai elméleti tanítással túl terhelve ne legyen, hogy így a nap nevezetesebb részeit gyakorlati foglalkozással tölthesse, és ideje maradjon a tanításon hallottak tökéletes feldolgozására. Továbbá, hogy az alap- és segéd tudományok tanítása a pálya-folyam első évére, a szaktudományok pedig a pálya-folyam közepe és végére essenek.

Ezen elv kivihetőségét következő sorozatunk mutatja:

A.) A gazdasági intézet tantárgyai fél-év és óra szerinti felosztása.

Első évi tanfolyam.

	Egyes tárgy heti órái,	A heti órák összes száma.
Téli fél-év: Szám és mértan alapvonalai . . .	5	
Természettan, különösen a géptan és éghajlattan	4	
Az általános vegytan alapvonalai	5	
Mértani rajz	4	
	Összesen	18

Jegyzet: A téli fél-évben egy napra esik tanításra 3 óra, a többi idő gyakorlatra marad fenn.

Nyári fél-év: Szám- és mértan folytatva 3
Vegytan folytatva 3
Földtan (geológia) növény és állat-
élettan 5

	Egyes tárgy heti órái.	A heti órák összes száma.
Polgári építészettan	2	
Mértani s építészeti rajz	3	
Összesen	16	
Jegyzet: Nyári félévben 2 napra esik naponként 2 tanítási órá, 4 nap- ra 3 óra; a többi idő gyakorlatra marad fenn.		
Második évi tanfolyam.		
Téli félév: Állattenyésztés	3	
Föld és rétmivelés	3	
Gazdasági gépészet	4	
Gazdasági építészet	3	
Földneinek vegybontásai	5	
Összesen	18	
Nyári félév: Növénytermesztés	6	
Kertészet és szőlőmivelés	2	
Állattenyésztés folytatva	3	
Földmérés és térrajzolás	4	
Összesen	15	
Harmadik évi tanfolyam.		
Téli félév: Állattenyésztés folytatva	3	
Gazdasági üzlettan	4	
Gazdasági számvitel	2	
Szesz, cukor és olaj gyártás	2	
Trágyanemek vegybontásai	5	
Összesen	16	
Nyári félév: Növénytermesztés folytatva	4	
Gazdasági üzlettan folytatva	4	
Selyemtermelés és méhészet	2	
Erdészeti alapvonalai	3	
Összesen	13	
A tudományokra fordított összes órák száma	96	

B.) Az erdészeti iskola tantárgyai félév és óra szerinti felosztása.

Első évi tanfolyam.

Miután az erdészeti iskola a gazdasági intézettel egybekapcsolottatik, a tantárgyak e két félévben ugyanazok, a melyek a gazdasági intézetben.

Egyes tárgy	A heti órák
heti órái.	összes száma

Második évi tanfolyam.

Téli félév: Éghajlat és talajtan	2	
Erdészeti növény és állattan	4	
Erdőmiveléstanból: mesterséges mivelés, vetés, ültetés, dugványo- zás homlitás stb. stb.	5	
Vízi és út építés, a hozzá tartozó rajzzal	2	
Erdőhasználatlan	3	
Összesen	16	
Nyári félév: Erdőmiveléstan második része . . .	6	
Gyakorlati mértan tervrajzzal . . .	6	
Vadászattan	2	
Összesen	14	

Harmadik évi tanfolyam.

Téli félév: Erdőszeti iparüzlettan	3	
Erdőbecsléstan	5	
Erdő védtan	2	
A mezői gazdaság alapvonalai . . .	4	
Irály és számviteltan	2	
Összesen	16	
Nyári félév: Erdőrendezéstan	5	
Erdő-érték kiszámítása	3	
Erdőszeti háztartás	2	
Törvénytan- és államgazdászati . . .	2	
Összesen	12	
A tudományokra fordított órák összes száma	58	

Ezekhez járul még az első évi
folyam szerint a gazdanöven-
dékekkel együtt vett 34 óra.

C.) A földmivesiskola tantárgyai félév és óra szerinti felosztása.

Egyes tárgy heti órai.	A heti órák összes száma
---------------------------	-----------------------------

Első évi tanfolyam.

Téli félév: Számvetés	4
Természettan (népszerű)	3
Gazdasági föld- és állattan	3
Foglalmazás	2
Összesen	12

Jegyzet: esik naponként 2 tanítási óra,
a többi idő fenmarad gyakorlatra

Nyári félév: Népszerű földmérés	2
Természettan folytatva	2
Gazdasági növénytan	2
A fogalmazást esős időben gya- korolják.	
Összesen	6

Jegyzet: Nyári félévben naponként egy
órát tanítás esik.

Második évi tanfolyam.

Téli félév: Népszerű gazdaságtan	6
Kis gazdaságok rendezése	2
Gazdasági egyszerű számvitel	2
Összesen	10

Nyári félév: Népszerű gazdasági géptan	2
Haszonkertészet, erdei fatenyész- tés és szőlőmivelés	2
Selyem- és méhtenyésztés	2
Összesen	6

A tanórák összes száma 34

VI. A tantárgyak szak szerinti felosztása és a tanárok számának meghatározása.

Az alább következő kimutatásban elő van terjesztve, miként lehet a tanszakokat úgy felosztani, hogy egy tanár se legyen túl terhelve a tanítási órákkal, hogy így a tanárnak mind a gyakorlati kivétel körül, mind a maga művelésére elegendő ideje maradjon. Továbbá ki van mutatva, hogy egy oly gazdasági intézetnek, mely földmives és erdőszeti iskolával van kapcsolatban, három rendes és három segéd tanárra, egy gazdatisztre, egy földmives iskolai tanárra és egy kerlészre van szüksége, amint itt következik:

A) A tantárgyak szakszerinti felosztása a gazdasági intézetben.

Osztály	Egyes tárgyra fordított órai száma.	Heti órai összes száma.
---------	-------------------------------------	-------------------------

1. Igazgató s egyszersmind a gazdaságtan

főtanára tanít:

A téli félévben:	II. Állattenyésztést	3	
	III. Állattenyésztést	3	
	III. Gazdasági üzlettant	4	
	Összesen		10
A nyári félévben:	II. Állattenyésztést folytatva	3	
	III. Gazdasági üzlettant folyt.	4	
	Összesen		7
	Az órák száma összesen		17

2. A gazdaságtan segéd tanára tanít:

A téli félévben:	II. Föld és rétművelést	3	
	III. Szesz, cukor és olaj gyártást	2	
	III. Gazdasági számvitelt	2	
	Ezek mellett télen segítésére van a gazdaságtan tanárnak.		
	Összesen		7
A nyári félévben:	I. Földtant, állat- növény élettant	5	

	Egyes tárgy- ra fordított órái száma.	Heti órái összes száma.
II. Növénytermesztést	6	
III. Növénytermesztést	4	
III. Selyem- és méhtenyésztést	2	
Összesen		17

3. A mennyiség és természettan rendes tanára tanít:

A téli félévben:	I. Szám- és mértan alapvonalait	5	
	I. Természettant (physica)	4	
	I. Általános vegytant	5	
	I. Mértani rajzot	4	
	Összesen		18

A nyári félévben: I. Szám- és mértan

	alapvonalait	3	
	I. Általános vegytant	3	
	I. Mértani rajzot	3	
	II. Földmérés és terv rajz ké- szítését	4	
	Összesen		13

4. A mennyiség és természettan segédtanára:

A téli félévben:	II. Gazdasági építészettant	3	
	II. Gazdasági géptant	4	
	II. Földnemek vegybontását	5	
	III. Trágyanemek vegybont- tását.	5	
	Összesen		17

A nyári félévben: I. Polgári építészet

	I. Polgári építészet	2	2
	Ezen segédtanár vezeti a gazdasági főkönyvet, e- zenkívül nyáron segítsé- gére van a gyakorlat ve- zetésében a gazdaságtan- tanárnak.		

5. A kertész tanít:

A nyári félévben:	II. A kertészet és szőlőművelést	2	2
-------------------	----------------------------------	---	---

6. A gazdasízt:

Minden osztálynak tanítja
a gyakorlatot, vezelve e
mellet a gazdaságot és a
számvitelhez megkivántató
naplókat.

A tanárok órái összes száma	93
-----------------------------	----

Jegyzet: A tantárgyakra fordított 96
órából esik e szerint a gazda-
sági tanárookra 93 óra, az er-
dészet alapvanalaira szánt 3
óra (melylyel kiút a 96 óra)
át van téve az erdészet ta-
nárára. Olyan gazdasági in-
tézetekben azonban, melyek-
hez erdészeti iskola csatolva
nincsen, ezen három óra a
tanárok között osztandó fel.

B) A tantárgyak szakszerinti felosztása az erdészeti iskolában.

Osztály	Egyes tárgy- ra fordított órai száma.	Heti órái összes száma.
---------	---	-------------------------------

1. Az erdészettan rendes tanára tanít:

A téli félévben:	II. Erdőmiveléstani	5
	II. Erdőhasználati	3
	III. Erdőszeti iparüzletet	3
	III. Erdőbecsléstani	5
	Összesen	16

A nyári félévben:	II. Erdőmiveléstani folytatva	6
	III. Erdőrendezéstani	5
	III. Erdő-érték kiszámítását	3
	Összesen	14

2. Az erdészettan segédtanára tanít:

A téli félévben:	II. Éghajlat és talajtani	2
	II. Erdőszeti növény és állattani	4

	Egyes tárgy- ra fordított órai száma.	Heti órai összes száma.
II. Vizi és ut építést	2	
III. Erdővédelemről	2	
III. Irály és számviteltant	2	
III. A mezeti gazdaság alapvonalait	4	
	Összesen	16
A nyári félévben: II. Vadászattant	2	
II. Gyakorlati mértant és tervrajzot	6	
III. Erdőszeti háztartást	2	
III. Törvénytudományt s állam- gazdászatt	2	
A gazdasági tanulók III. osztályának az erdőszet alpvonalait	3	
	Összesen	15
A tanárok órai száma összesen		61
Jegyzet. Az erdőszeti tanárgyak órai száma 58, itt azonban 61 óra mutatkozik, mi onnan ered, hogy a gazdasági növendékek számára adott 3 órával több.		

C) A tantárgyak szakszerinti felosztása a földmives iskolában.

Osztlály	Egyes tárgy- ra fordított órai száma.	Heti órai összes száma.
Minthogy az ezen intézetben adandó tanórák száma szerint egy tanár is megfelelhet a feladatnak, itt elég lesz egy tanár, ki is tanít:		
A téli félévben: I. A tanárgyak s az azokra fordítandó órák kimutatása szerint	12	
II. osztályban a kimutatás szerint	10	
	Összesen	22

A nyári félévben I. A kimutatás szerint	6
II. A kimutatás szerint	6
Összesen	12
A földmives iskola igazgatója órái összes száma	34

VII. Nevelés és tanítás.

Miután a gazd. intézetek életre ható sikerét egyedül attól függésztjük fel, mennyire képesek azok a gazdálkodás gyakorlati fogásait növendékeikkel közleni: a dolog természetéből folyónak tartjuk, hogy mindazon növendékeknek, kik a gazdálkodás folyását nem csak szemmel kísérni, hanem annak kezelése és folytatásában tevékeny részt is akarnak venni, állandóul a gazdaságban kell lakniok.

Azonban ezt nem csak a dolog természete, hanem az intézet helyzete is parancsolja. Ugyanis, a gazd. intézeteknek, többször felhozott okoknál fogva, saját gazdálkodási térrel kellvén birniok, és ilyen tért csak a városok kebelén kívül lehetvén felfogni és berendezni: a gazdálkodást gyakorlatilag tanuló növendék az intézet kebelén kívül nem lakhatik; mert csak így lehető a gazdaság folytatása és vezetése körül majd a nap, majd az éj különböző részeiben előforduló gyakorlatokban folytonos munkás részt venni.

A gazdasági *rendes tanuló*nak ezek szerint tehát az intézetben kell lakni. Azonban ezen mellőzhetetlen föltétel nem zárja ki, hogy az intézetben kívül lakó, s abba bejáró, és így *rendkívüli tanuló*k is ne vétessenek fel.

Ezen körülménynél fogva, míg egy részről gondoskodni kell az intézeteknek a tanulók lakáról s mérsékelt díj melletti élelmezéséről, más részről a tanulók nevelését is főgondjai közé kell soroznia. És a mi meggyőződésünk szerint ennek így is kell lenni, egyebeket mellőzve már csak azért is, hogy az intézet a tanítás sikeresítésére maga elébe tűzött cél elérhetését ezen uton biztosithassa; továbbá azért is, hogy az intézet kebelében fejlődhessék ki egy magasabbra törekvő, szellemes családi élet, melynek iránya és szelleméhez törekedjék igazodni az intézetbe lépő tanulói elem.

Ezen alapra állva már, az intézetekben követendő nevelés alapelveit következőleg lehet megállapítani: *legyen az intézet élete és szelleme humanitással párosult szigorral fejlesztve, és fentartva; hasonlítson az egy józanul és kellemesen vezetett családi élethez.*

E józan elvekből kiinduló, a kölcsönös bizalom és szeretet enyhében fejledező nevelés kimutatja a tanítás sikeres útját is; mert hiszen eredményre vezető oktatást amaz elvek gyakorlati alkalmazása nélkül gondolni sem lehet.

A tanítás egyik sarkalatos kiinduló pontjának tartjuk mi, hogy a gazdasági intézetek ne tűzzék magok elébe amaz elérhetlen czélt, mintha képesek volnának akár gyakorlati ügyesség, akár tudományos képzettségben tökéletes egyéneket bocsátani ki az életbe; mivel ezen téves hitből eredő föltétel mind magokat az intézeteket az erőlködés sikertelen terére és a tudóskodás tömkelegébe sodorná, — mind a tanulókat, kik ezen szellemet észrevétlenül is beszívják, elbizakodottakká s olyan vakhitűekké tenné, mintha az intézetből kiléptök után már semmi tanulni valójuk nem maradna.

Ezeknél fogva: *szorítkozzék a tanítás a felvett tudományok lényegére, adván azonban mindenikből kerekded egészet; a szabatos rövidség által ébresztszen kedvet a tudomány iránt, s így utalja mintegy a tanulót arra, hogy a tudományba ily módon történt bevezetés alapján magát önszorgalmilag művelje.*

A tudományok tanításában pedig kövessék a tanárok a fejtegetve oktató, nem pedig a pusztán előadó, tudósságot negélyező tanmódszert: *hogy így az értelem természetszerű fejtése mellett, a tanulási kedvet ezen uton is ébren tartván, azt annál inkább az intézetek közszellemévé tegyék.*

A nevelés és tanítás ezen általános elvei alkalmazására, ugyan-ezen elvek alapján dolgozandók ki az intézetekben követendő rendtartási és fegyelmi szabályok.

Az intézetekben követendő rendtartásban legyenek kidolgozva és külön nyomtatványban kiadva: az intézetbe beléphető rendes tanulók számának meghatározása, a tandíj megállapítása, a tanulók száma arányához mért szegény, de jó tanulók díjnélküli felvétele és tanítása; a felvételt, házi rendtartást illető, a gyakorlati tanítás eszközzésére megkívántató rendeletek és szabályok, az elméleti oktatásra vonatkozó intézkedések, a félévi vizsgák ideje, rende; az intézetből való kiléphetést illető szigorlat és a bizonyítvány vagy oklevél kiszolgáltatása módja.

A fegyelmi szabályok legyenek minél rövidebbek és általánosak; a netalán előforduló kihágásokat illető büntetések, mennyire lehető: szorítkozzanak atyai intések és dorgálásokra, s ezek nem használása esetében, a tanári testület által kimondandó elutasításra.

A rendtartás és fegyelmi szabályok ezen alapelvek szerinti kidolgozása, az illető felügyelőséget és tanári kart illeti.

Miután az intézetbe rendes tanulóvá csak oly ifjak léphetnek, kik évenként tandíj s élelem fejében 250—280 ftot. fizethetnek, nyilván való dolog, hogy gazdasági pályára egészen szegény, de szorgalmas ifjak nem egy könnyen képezhetik ki magokat. Ezen nehézség elhárítása tekintetéből indítványba hozzuk: hogy a gazdasági szegény tanulók számára az országos pénztárból vagy valamely más alapból ösztöndíjak (stipendia) rendelkezzenek, s ez által a szegényebb sorsuak tanulása lehetővé tétessék.

A földmives iskolai tanulók, kik a gazdaság körül előforduló minden munkára alkalmaztatnak, az élelmezést az intézettől kapják, s ennek fejében évenként 50 forintot fizetnek.

VIII. Tan- és egyéb segéd eszközök.

1. A gazdasági intézet számára szükséges egy kellően rendezett — épületek, állatok, gazdasági gépekkel felszerelt, hasznot hajtólag s ügyesen vezetett 500—1000 holdra terjedő gazdaság, a gazdaság területén a különféle trágyanemekkel s növénytermesztésekkel tendő kísérletekre szánt tér.

2. Kívántatik az erdőszeti iskola számára egy 400—1000 holdra terjedő erdőség, mely ha nem lehetne az intézet tulajdona, lehessen az intézett annak legalább anyira független kezelője, hogy ezen erdőt a gyakorlati tanítás céljainak és a körülményeknek megfelelőleg okserüen rendezhesse, átalakíthassa s kezelhesse. Ezen erdőnek az intézet szomszédságában kell lenni.

3. Szükséges az intézet kebelében, gazdasági és erdőszeti fővész-konyha- gyümölcsöskertet és faiskolát állítani.

4. Beszerzendők az olyan gazdasági s erdőszeti műszerek is, melyek különben a helybeli gazdálkodás és erdőszködés folytatására elkerülhetők volnának, de szükségesek azért, hogy a használatban levő műszerekről az intézetek növendékei helyes ismeretet szerezhessenek.

5. Föld- és lejt mérési, a legszükségesebb természettani, vegytani készülétek és eszközök.

6. Gazdasági és erdőszeti állat-növény-ásvány (szikla és termőföld fajok) gyűjtemények.

7. Intézeti épületek, melyekben meglegyenek a szükséges tantermek, gyűjtemények helyei, az igazgatói, tanári és tanulói szállások.

8. Hogy az intézetek rendes növendékei benn az intézetben élmezthessenek, vagy a főépületben vagy külön állítva, szükséges egy élmező számára: szállás, konyha s ebédlő terem, melyet az intézet igazgatósága valamely vállalkozónak bérbe kiadhasson.

9. A földmives iskola számára külön épület, melyben az illető tanár és növendékek lakásán kívül legyen egy ebédlő s egyszersmind tanterem, dolgozó szoba, konyha, kamra stb.

IX. Az intézet személyzete.

1. A tanári kar.

Mint fennebb a tantárgyak szakszerinti felosztásából látható, a gazdasági intézetben szükséges egy

a) Igazgató tanár, ki egyszersmind az erdőszet és földmives iskola felett is áll.

b) Az igazgató segéde, ki a gazdaságtan azon ágait tanítja, melyeket az igazgató elfoglaltatása miatt nem taníthat.

c) A mennyiség, természet és vegytan rendes tanára.

d) A mennyiség — természet és vegytan segéd tanára.

e) Egy gazdatiszt, ki a gazdaságot vezeti és a növendékeket a gazdasági gyakorlatokban oktatja.

f) Egy kertész.

g) A földmives iskola vezetésére egy tanár.

h) Egy erdőszeti rendes tanár.

i) Egy erdőszeti segéd tanár.

Az igazgatóban megkívántatik, hogy tudományosan mivelt gyakorlati gazda s egyszersmind kitűnő tanár legyen. — Az egész intézetről ő levén felelős, a gazdaság felett tökéletes intézkedési joggal kell birnia. A nevelés és tanítás, valamint a rendtartás és fegyelem gyakorlása körében, a tanári kar közbejöttével, mint elnök és végrehajtó szerepel. Egyébiránt midőn ezen intézetek közül valamelyik életbe fog lépni, jogai és kötelességei még szabatosabban megállapítandók.

A tanárban úgy, mint a segédben megkívántatik, hogy szaktudományában tökéletes jártassággal, e mellett igazi nevelve-oktató s gazdasági gyakorlattal bíró egyéniség legyen.

A gazdatisztban, kertészben ugyan ilyen tulajdonok követelendők.

2. Az intézet cselédsége.

a) A gazdasághoz szükséges cselédek számát az igazgató befolyása alatt a gazdatiszt határozza meg s fogadja fel.

b) Az intézeti cselédséget az igazgató fogadja fel a szükséghez képest. A cselédség szükséges az épület, a tantermek, a tanulói lakok stb. tisztán tartására, a tanításnál előforduló szolgálattételekre stb.

X. Az intézet vezetése és igazgatása.

1. A magas kormány által felállítandó gazdasági s erdőszeti intézet a vele kapcsolatban levő földmives iskolával együtt Magyarország Fő-kormány széke legfelsőbb felügyelete alatt áll.

2. Ohajtandó, hogy az ország Fő-kormány széke az intézetet illető minden fontosabb ügyekben, milyenek például az intézet gazdasági elrendezése, az igazgató és tanárok választása, az orsz. Magyar Gazdasági Egyesületet vélemény-adásra mindenkor felhívja, sőt hogy a főfelügyelet gyakorlására a Magyar Gazdasági Egyesület közreműködését igénybe vegye.

3. A felügyeletet gyakorló bizottság feladata: az intézeti gazdaság felszerelése, költségvetései felülvizsgálata, a tanárválasztásoknál, az alkalmas egyéneknek az ország Fő-kormány széke-nél kinevezés végett ajánlása; az intézet fejlődése s munkálkodása gyakori megtekintése, a nyilvános vizsgálatokon való megjelenése stb. Az intézet állásáról az év végén az ország Fő-kormány széke-höz kimerítő jelentést küld be.

4. Az intézetet közvetlenül igazgatja és vezeti az igazgató. Elnöksége alatt alakítja a tanári széket. E tanári szék határoz és ítél a tanulók felvétele, az óra-terv megállapítása, a bizonyítványok kiállítása, s mindennemű tanügyet illető dolgokban, valamint a feltűnőbb fegyelmi esetekben.

A negyedik vagy d) alatti kérdésre, hogy t. i. *„mily költségekkel lehetne ezen iskolákat felállítani s fentartani, különösen pedig mily fizetéssel volnának a tanítók ellátandók“* — miután a hazában bár hol állítandó gazdasági, erdőszeti és földmives tanintézetek fennebb előadott általános szervezetét, az egyelőre csak Debreczenben és tul a Dunán életbeléptetni tervezett iskolákra egészben lehet alkalmazni, itt csak a nevezett két helyen kijelölt intézetek felállítására megkívántató költségeket mutatjuk ki, megjegyezvén, hogy e költségvetés kevés különbséggel a jövőben másuttal állítandó intézetekre is állani fog.

1 A Debreczenben állítandó gazdasági, erdőszeti és földmives iskola költségvetése.

Általános szervezetünkben igyekeztünk megmutatni, hogy a gazdasági s erdőszeti intézeteknek nemcsak jól felszerelt gazdálkodási térrel s erdővel kell birniok, hanem hogy az egész intézeti személyzetnek a tanulókkal együtt, nevelési s gyakorlati szempontoknál fogva, a helyszínén állandóul lakniok. A debreczeni intézet ilyen térrel, a város nagylelkű ajánlata folytán már birván, a tér megszerzésére az alaptőkéből leszámítani nem szükséges semmit.

Minthogy azonban nem lehetünk bizonyosak abban, valjon a várostól megnyerhetjük-e az indítványozandó 1000 holdat, költségvetésünket és számításunkat jelenleg a már felajánlott 533 holdra nézve terjesztjük elő.

A) alaptőke.

1 A gazdasági s erdőszeti intézet épületei.

Az intézet épületei kiterjedésének meghatározására, a tantermek, gyűjtemények helyiségein, a tanárok lakásán kívül, szükséges megállapítani a felfogadandó rendes tanulók számát is. — Mi arra nézve így vélekedünk. Miután hazánk öt különböző vidékén óhajtunk gazdasági intézeteket állítani, úgy hiszszük, hogy egy-egy intézetbe nem igen lehet többet 60 rendes tanulónál felvenni. Ezen számból egy-egy évi folyamra esnék 20 tanuló. Ezen 20 tanuló közül lehetne 15 gazdaságot, 5 erdőszetet tanuló növendék. Ha jelentkezik, felfogadhat azonban az intézet több tanulót is, de ezek számításunk szerint már nem lehetnek az intézetben benn lakók.

Ehhez képest a gazdasági s erdőszeti intézet számára következő terjedelmű épület kell:

a) igazgatónak 4 szobás lak konyhával	36 □°
b) a menyniségtan rendes tanárának 3 szobás lak, konyhával	30 □°
c) három segédtanárnak, egynek egynek két szoba 18 □°	54 □°
d) az erdőszeti rendes tanárnak 3 szobás szállás	30 □°
e) 60 tanulónak, egy szobába 3 egyént számítva, egy egy szoba 9 □°, = 20 szoba	180 □°

- f) Három tanterem, egy egy terem 36 tanulóra, egy tanulóra 10 $\square$ láb tér, ide értve a középet is, egy terem 360 $\square$ láb, egy terem annyi mint 10 $\square^0$ és három 30 $\square^0$
- g) Egy vegytani műhely 10 $\square^0$
- h) Egy gyűjtemény terem 12 $\square^0$
- i) Egy könyvtár 9 $\square^0$
- k) Egy gyűlésterem 10 $\square^0$

Összesen 401 $\square^0$

Vagy kerek számmal 400 $\square^0$ tér. Ha azonban ezen épületet emeletre építjük — a mint hogy emeletre is kell építeni, úgy a földszin 200 $\square^0$ tért fog elfoglalni. A földszin alatt is kellvén építeni, lesz az épületnek három fiokja (etáge). A souterrainben elhelyezendő a cselédség, a kosztadó, az ebédlő terem, a fakamrák, pincze stb. helyek.

Ha felvesszük már a pesti árak szerint, hogy egy souterrainnel bíró emeletes ház $\square$ ölenkint egészen felszerelve 150. frtba kerül, úgy az intézet 200 $\square^0$ területű épülete legfeljebb 30,000 frtba fog kerülni.

2. A földmives iskola épülete.

Ezen épületben lakni fog a földmives iskola tanítója, 30 földmives növendék, kik közül egy egy osztályra 15 esik, — és a kertész. Ehhez képest a földmives iskola épületének kiterjedése következő:

- a) A földmives iskola tanítójának kell
3 szoba 24 $\square$ öl
- b) 30 tanulóknak kell, egy ágyra egy négyszög-öl tért számítva 30 „
- c) A kertésznek két szoba és konyha 20 „

Ezen épületnek is levén souterrainje, ide lehet elhelyezni a tantermet, mely egyszersmind ebédlőül is szolgál, fatartót stb.

Az épület területe összesen 74 $\square$ öl

Ha már ezen földszinti épületet a souterrainnel együtt négyszögölenkint 100 frtra tesszük, úgy az egész épület legfeljebb 7400 forintba kerül.

3. Gazdasági épületek.

Az 533 holdas gazdaság kezelésére szükséges

1 gazdatiszt,

2 kocsis,

3 béres,

2 tehenész,

3 juhász,

2 kondás; összesen a gazdatiszton kívül tizenegy cseléd.

a) A gazdatiszt számára kell:

3 szoba, konyha 30 ☐ öl

b) 11 cseléd számára 11 szoba, egy-egy

szoba $6 \square^o =$ 66 "

c) 8 db lóra és 4 csikóra istálló 40 "

d) 12 " ökörre istálló 25 "

e) 24 " tehenre " 50 "

f) 46 " növendék marhára istálló 50 "

g) 500 db birkára istálló 100 "

h) 100 " sertésre " 25 "

i) Egy csűr 72 "

k) Szekérszin, gép és műszerkamra 40 "

Összesen 498 ☐

Ha e gazdasági épületek felépítését négyszeg ölenként egyre-
másra 50 frtra tesszük, kerülnek ezen épületek 24,900 frtba.

4. Taneszközök.

a) A tantermek, gyűlésterem, iroda stb.

felszerelése 3000 frt.

b) Vegytani műhely felszerelése 4000 "

c) Példány gazd. eszközök és mintákra 3000 "

d) Könyvtárra 800 "

e) Baromvosi eszközökre 200 "

f) Mér- és természettani eszközökre 1500 "

g) Fűvészkert felállítására 1000 "

h) Apróságokra 800 "

Összesen 14,000 frt.

B) Állótoke.

1) A gazdaság felszerelésére szükséges:

a) 8 igásló 250 frtjával	2000	frt
b) 12 igavonó ökör 150 frtjával	1800	"
c) 24 faj-tehén 150 "	3600	"
d) 500 birka 8 "	4000	"
e) 25 anyasertés 28 "	500	"
f) Gazdasági eszközök és gépek	4000	"

Összesen 19,9000 frt.

C) Folyó költségek:

1. Tanári fizetések.

1. Jegyzet: A rendes fizetés mellett a tanárok a tandíjon úgy osztotznak meg, hogy az igazgató nyer két részt, a tanár egy, a segédtanár fél részt.

1. Jegyzet: A procentuatio az intézet gazdaságába behozandó, s a gazdatiszt, az igazgató és a cselédség között a tiszta jövedelem 15—20 száztólja a megállapítandó arány szerint osztassék meg.

a) Az igazgató évi fizetése	2500	frt.
b) A rendes tanár évi fizetése 1200 frt. két rendes tanárnak	2400	"
c) A segédtanár évi fizetése 800 frt. 3 segéd tanárnak	2400	"
d) A gazdatiszt évi fizetése	800	"
e) A földmives iskolai tanító fizetése	800	"
f) A kertész évi fizetése	500	"

Összesen 9400 frt.

2) Cselédek fizetése:

a) 3 intézeti szolga 300 frtjával	900	frt
b) 11 gazd. cseléd 300 "	3300	"
c) A földmives iskolai tanulók ételme- zési pótlására (egyenenkint 100 frtot véve egy évre, mely összeg felét a tanuló, másik felét az intézet viseli)		

s egyéb évi költségek és napszá-
mokra 2500 frt.

Összesen 6700 „

D) A költségek összeállítása.

1) Az intézet épületei kerülnek . . .	30,000 frt.
2) A földmives iskola épülete . . .	7,400 „
3) Gazdasági épületek	24,900 „
4) Taneszközök	14,000 „
5) A gazdaság felszerelése	19,900 „

Összesen az alap és állótökre fordítandó 96,200 frt.

Ezen egyszerre befektetendő alap és álló tőkén felül kívántatik még évenként a folyó költségek fedezésére:

1) Tanárok fizetésére stb.	9,400 frt.
2) Tanulók ételmezése, cselédség fizetése és napszámokra	6,700 „

Évenként összesen 16,100 frt.

Ezen tizenhat ezer egy száz frt évi költségnek nem lévén megfelelő alaptőke, bátrak vagyunk indítványozni: hogy ezen évi folyó költség az országos pénztárból fedeztessék, melynek fejében az intézet gazdaságából évenként befolyó jövedelem az országos pénztárba szolgáltatassék be. Mi azon számításon alapuló reményben élünk, hogy mihelyt az intézet gazdasága fel lesz szerelve, s mihelyt a gazdasági üzlet virágzásnak indul, az intézet gazdaságának jövedelme által az országos pénztár kiadásai részben fedezve lesznek.

II. A dunán-túl állítandó földmives iskolával egybekapcsolott gazdasági intézet költségvetése.

E helyt ismételve bátorságot veszünk a nm. m. kir. Helytartó Tanács figyelmét Keszthelyre felhívni, a hol a Dunántuli részre a legalkalmasabb ponton, s az országos pénzalap hozzájárulásával talán legkönnyebben vélnők a földmives iskolával összekötendő gazdasági tanintézetet felállíthatni; azon esetre azonban, ha Keszthelyen a tervezett gazd. intézetet létesíteni nem lehetne, Székes-Fehérvárt vesszük költségvetésünk alapjául.

A) Alaptőke.

1. Az intézet gazdasági tere.

Miután Sz.-Fehérvár városának a kebelében felállíthatni tervezett gazd. tanintézetre tett ajánlatát nem ismerjük, jelen költségvetésben

azon föltételből indulunk ki, hogy a gazdálkodási térnek megkívántató 500 hold minimumot pénzen kell megvásárolnunk; feltételünknel azonban e nemes város részvéltére számítva, a földnek holdját nem vesszük 100 frtnál többre, és így az 500 hold föld kerülne = 50,000 frtba.

2) Épületek.

a) Az intézet épülete a debreczeni épület felvéltése szerint	30,000 frt.
b) A földmives iskola épülete	7,400 „
c) Gazdasági épületek	24,900 „
d) Taneszközökre	12,000 „
Összesen	74,300 frt.

B) Állótöke.

- 3) A gazdaság felszerelésére megkívántató állatok s eszközökre stb. re = 19,900 frt.

C) Folyó költségek.

1) Tanári fizetések.

a) Igazgató tanár	2000 frt.
b) Mértani rendes tanár	1200 „
c) 2 segédtanár 800 frtjával	1600 „
d) A földmives iskola tanítója	800 „
e) Gazdatiszt fizetése	800 „
f) Kertész „	500 „
Összesen	6900 frt.

1) Cselédek fizetései s egyéb folyó költségek.

a) 2 intézeti szolga 300 frtjával	600 frt.
b) 11 gazd. cseléd 300 „	3300 „
c) A földmives iskolai tanulók élelmezési pótlására (fejenkint 50 forintot egy évtre) s egyéb évi költségek és napszámokra	2500 „

Összesen 6400 frt.

D) Költségek összeállítása,

1) Az intézet gazd. tere kerül	50,000 frtba
2) Épületei és taneszközei	74,300 „
3) Gazdasági felszerelése	19,900 „

Az alap és álló töke egész összege 144.200 frt.

4) Folyó költségek.

a) Tanárok fizetésére	6900 ft.
b) A tanulók élelmezése, cselédség fizetése s egyéb	6400 „
Összesen	13300 ft.

A székes-fehérvári gazd. intézet ezen folyó évi költségei szintén az országos pénztárból lennének fedezendők, de a melyeket ugyan-csak az intézet kezelése alatti gazdaság évi jövedelméből lehetne idővel egy részben fedezni.

III. A debreczeni és székes-fehérvári intézetek felállítására megkivántató költségek összeállítása.

1) A debreczeni intézet felállítására alap és álló tőke szükséges . . .	96,200 ft.
2) A fehérvári intézetre	144,200 „
Összesen	240,400 ft.

Ezen összeget az Ö. cs. és apot. kir. Felsőge által gazdasági intézetekre fordítani legkegyelmesebben szánt alap épen fedezi.

Az intézetek fentartására megkivántató évi folyó költségek:

1) a debreczeni intézetben . . .	16,100 ft.
2) a székes-fehérvári intézetben . . .	13,300 „
Összesen	29,400 ft.

Ezen 29,400 ft az, melyet, mint fennebb indítványozva van, kellene az országos pénztárból fedezni, de a mely összeg az intézetek gazdaságai jövedelméből az országos pénztárba évenként nagy részben visszafolyna.

A gazdasági és erdőszeti tanintézetekre vonatkozó íme véleményünket azon óhajítás kifejezésével zárjuk be, miszerint kívánatos volna még, hogy:

a) a gazdasági tanintézetekbe helyesen és sikeresen nem férő tudományokra nézve, milyen az államgazdász, statistika, hazai jog, állatgyógyászat: a pesti egyetemnél egy, a képzett gazdanövendékek igényeinek megfelelő tanfolyam rendeztessék, és hogy

b) az erdőszetre nézve a selmeczi bánya akadémián az erdőszeti tudományok magyar nyelven is előadattassanak.

Pesten, 1863. jan. 28.

Az orsz. Magy. Gazd. Egyesület.

Tulajdonos kiadó és felelős szerkesztő: Vágner Károly.

Főmunkatárs: Divald Adolf.

Selmecz, 1863. Nyomatott LORBER FERENCZ-nél.